

Research Paper

Study of the Factors Affecting Academic Dissatisfaction from the Perspective of
Teachers, Specialist, and Students

Hilda Haghdoost^{*1}

1. M.A. in Psychology, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran

Citation: Haghdoost H. Study of the factors affecting academic dissatisfaction from the perspective of teachers, specialist, and students. Quarterly Journal of Child Mental Health. 2019; 6(3): 242-255.

<http://dx.doi.org/10.29252/jcmh.6.3.21>

ARTICLE INFO

Keywords:

Academic disturbance,
specialists,
teachers,
students

Received: 8 Apr 2018

Accepted: 26 Jul 2018

Available: 16 Nov 2019

ABSTRACT

Background and Purpose: Academic dissatisfaction is one of the most important factors in reducing students' motivation and desire to study. Academic dissatisfaction is influenced by various factors that are important to recognize. The purpose of the present study was to identify important factors in high school students' academic dissatisfaction from perspectives of teachers, specialists, and students.

Method: The present study is a survey study in which the perspectives of teachers, specialists, and students are compared. For this purpose, among all teachers of second high school girls in Rasht in 2018, 120 teachers are selected through convenience method; among all psychologists working in educational and research centers in Rasht, 60 are selected through purposeful method; and among all students studying in secondary schools in Rasht, 120 were selected through convenience method. A questionnaire was designed for data collection and its psychometric properties were calculated through exploratory and confirmatory factor analysis.

Results: The results showed that there was a significant difference between the study groups in terms of factors affecting academic dissatisfaction. The results of the data analysis also showed that the most important factors affecting high school students' academic dissatisfaction were: Physical problems and discomfort, lack of information about academic disciplines, lack of qualified teachers, and parenting problems. Comparisons between groups' opinions also indicated a difference between them ($p < 0.001$).

Conclusion: Considering the problems of students for academic success is very important and for any planning, we must first identify the factors affecting their academic motivation. The results of this study can be helpful in removing students' academic barriers.

* **Corresponding author:** Hilda Haghdoost, M.A. in Psychology, Rasht Branch, Islamic Azad University, Rasht, Iran.

E-mail addresses: Hl.haghdoost@gmail.com

مقاله پژوهشی

تعیین عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی از دیدگاه معلمان، متخصصان و دانش آموزان

هیلدا حقدوست*

۱. کارشناسی ارشد روان‌شناسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
کلیدواژه‌ها: دلزدگی تحصیلی، متخصصان، معلمان، دانش آموزان	<p>زمینه و هدف: دلزدگی تحصیلی از مهم‌ترین عوامل در کاهش انگیزه و تمایل دانش آموزان برای تحصیل است. دلزدگی از ادامه تحصیل تحت تأثیر عوامل مختلفی قرار دارد که شناخت آنها از اهمیت زیادی برخوردار است. هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی عوامل مهم در ایجاد دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی از سه دیدگاه معلمان، متخصصان، و دانش آموزان بوده است.</p> <p>روش: پژوهش حاضر یک مطالعه زمینه‌یابی است که طی آن دیدگاه‌های معلمان، متخصصان، و دانش آموزان بررسی و مقایسه شده است. به همین منظور از بین تمامی معلمان دبیرستان‌های دخترانه مقطع متوسطه دوم شهر رشت در سال ۱۳۹۶، ۱۲۰ معلم به شیوه نمونه‌گیری در دسترس؛ از میان تمامی متخصصان روان‌شناسی شاغل به کار در مراکز آموزشی و پژوهشی شهر رشت، ۶۰ نفر به شیوه نمونه‌گیری هدفمند؛ و از میان تمامی دانش آموزان مشغول به تحصیل در مدارس متوسطه دوم شهر رشت، ۱۲۰ نفر به شیوه در دسترس انتخاب شدند. برای جمع‌آوری داده‌ها پرسشنامه‌ای طراحی و شاخص‌های روان‌سنجی آن از طریق تحلیل عاملی اکتشافی و تأییدی محاسبه شد.</p> <p>یافته‌ها: نتایج نشان داد که بین گروه‌های مورد مطالعه از نظر عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. نتایج تحلیل داده‌ها همچنین نشان داد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر دلزدگی دانش آموزان دبیرستانی عبارت‌اند از: مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی، نداشتن اطلاعات در مورد رشته‌های دانشگاهی، نداشتن دبیران مجرب، و مشکلات پدر و مادر با یکدیگر. مقایسه بین نظرات گروه‌ها نیز حاکی از تفاوت بین آنها بود ($p < 0/001$).</p> <p>نتیجه‌گیری: توجه به مشکلات دانش آموزان برای موفقیت تحصیلی از اهمیت فراوانی برخوردار است و برای هرگونه اقدامی ابتدا باید عوامل مؤثر بر بی‌انگیزگی تحصیلی آنها را شناسایی کنیم. نتایج مطالعه حاضر می‌تواند در رفع موانع تحصیلی دانش آموزان راهگشا باشد.</p>
دریافت شده: ۹۷/۰۱/۱۹	
پذیرفته شده: ۹۷/۰۵/۰۴	
منتشر شده: ۹۸/۰۸/۲۵	

* نویسنده مسئول: هیلدا حقدوست، کارشناسی ارشد روان‌شناسی، واحد رشت، دانشگاه آزاد اسلامی، رشت، ایران.

رایانامه: Hl.haghdoust@gmail.com

تلفن تماس: ۰۱۳- ۳۳۴۲۳۳۰۸

زندگی تحصیلی، یکی از مهم‌ترین ابعاد زندگی اشخاص است که بر سایر ابعاد زندگی تأثیر فراوان دارد. دانش‌آموزان در زندگی روزانه تحصیلی با انواع مشکلات چالش‌ها، موانع و فشارهای خاص این دوره (از جمله نمرات ضعیف، سطوح تنیدگی، تهدید اعتماد به خود در نتیجه عملکرد، و کاهش انگیزش) مواجه می‌شوند. برخی از دانش‌آموزان در برخورد با این موانع و مشکلات موفق عمل می‌کنند، اما گروه دیگری از دانش‌آموزان در این زمینه ناموفق هستند (۱). در مدرسه، تعامل معمولاً شامل سه جنبه رفتاری، عاطفی، و شناختی است که بیانگر چگونگی فعالیت دانش‌آموزان در طی یادگیری رفتار، احساس، و فکر کردن در مدرسه است (۲). یکی از مسائل گریبان‌گیر نظام آموزشی در همه مقاطع تحصیلی که موجب هدر رفتن نیروی انسانی و هزینه‌های بسیار می‌شود، فرسودگی تحصیلی^۱ است (۳).

به طور کلی دلزدگی، هیجانی منفی و منفعل‌کننده است که با تجربه‌هایی از قبیل داشتن احساس‌های ناخوشایند، برانگیختگی فیزیولوژیکی سطح پایین، فقدان ادراک شده تحریک شناختی، افکار نامرتب با تکلیف (برای مثال خیال‌پردازی)، به طول انجامیدن ذهنی زمان، و تکانه‌هایی برای فرار از موقعیت القاء‌کننده دلزدگی از راه عدم مشارکت، توصیف می‌شود (۴). خستگی از تحصیل دارای دو جنبه است، یکی مربوط به شرایط کلاس که در آن حتی معلمان ابتدایی مدارس را در خلال آموزش ناخوشایند می‌بینند؛ جنبه دیگر، تحلیل خستگی به عنوان یک ساختار روانی بسیار پیچیده است، اما برای بهبود و حمایت در موقعیت‌های تدریس، مورد نیاز هست (۵). به نظر می‌رسد جنبه‌های مزمن دلزدگی دانش‌آموزان، ریشه‌های پیچیده‌ای دارند که به راهبردهای معلمان برای رفع خستگی و افزایش سطح انگیزش آنها، بستگی دارد (۶).

احساس خستگی در مدرسه، لذت نبردن از مدرسه، و ارزش قائل نشدن برای یادگیری، از نشانه‌های فرسودگی تحصیلی است. فرسودگی از درس و مدرسه با عملکرد ضعیف تحصیلی و روان‌شناختی مرتبط است، اما دانش‌آموزانی که در حال پیشرفت تحصیلی هستند نیز ممکن است در معرض خطر تنیدگی و خستگی هیجانی و روان‌شناختی باشند (۷). خودبدبینی فرد می‌تواند سبب بی‌تفاوتی فرد نسبت به وظایف

شخصی‌اش شود و کاهش خودکارآمدی سبب کاهش اعتماد به خود شده که در نتیجه این سه عامل در کنار هم، در نارضایتی و شکست تحصیلی می‌توانند تأثیر زیادی داشته باشند (۸).

انگیزش^۲ نقش بسیار مهمی در یادگیری ایفا می‌کند. انگیزه‌های مثبت و منفی می‌توانند عملکردهای علمی و روانی فرد را تحت تأثیر قرار دهند (۹-۱۱). بسیاری از مریبان و متخصصان نظام آموزشی تقویت انگیزه‌های مثبت را راهی برای دوری از دلزدگی تحصیلی می‌دانند و یکی از مهم‌ترین عوامل فرسودگی تحصیلی را ناامیدی فرد و انگیزه‌های منفی او می‌دانند (۱۲). لیندون و همکاران در پژوهش خود به این نتیجه رسیدند که دلزدگی و کیفیت زندگی دانشجویان پزشکی با تفاوت در انگیزه و موفقیت تحصیلی در طول زمان ارتباط دارد (۱۳). فرسودگی تحصیلی می‌تواند منجر به عدم مشارکت و کاهش انرژی لازم برای انجام فعالیت‌ها شود (۱۴)؛ به گونه‌ای که دانش‌آموزان دچار فرسودگی تحصیلی، انگیزه‌ای برای شرکت در فعالیت‌های کلاسی ندارند و ویژگی‌های رفتاری مانند غایب شدن، تأخیر در حضور در کلاس، و ترک زودهنگام کلاس را از خود نشان می‌دهند. به علاوه آنها در کلاس به مطالب درسی گوش نداده و در فعالیت‌های گروهی شرکت نمی‌کنند. همچنین این دانش‌آموزان اغلب برای کلاس و معلم احترامی قائل نبوده، و برای عملکرد ضعیف تحصیلی خود بهانه‌تراشی می‌کنند؛ بنابراین حس مسئولیت‌پذیری و پاسخ‌گویی در برابر عملکرد ضعیف خود در این افراد وجود ندارد (۱۵).

با توجه به پیامدهای منفی دلزدگی، متخصصان تعلیم و تربیت، بررسی و شناسایی علل دلزدگی تحصیلی را در دستور کار قرار داده‌اند (۴). ثریولی و همکاران، در پژوهش خود که با هدف بررسی اثرات مستقیم و غیرمستقیم فرسودگی تحصیلی، تعامل و افسردگی در دانش‌آموزان با کنترل عامل سن و جنس، بر روی ۲۱۰ دانش‌آموز ایتالیایی در مقطع دبیرستان انجام دادند به این نتیجه رسیدند که فرسودگی دانش‌آموزان، اثرات قوی بر موفقیت تحصیلی آنها دارد که اثرات منفی آن به‌طور مستقیم و غیرمستقیم با علائم افسردگی و مشارکت در مدرسه ارتباط دارد (۱۶). کانوس در مطالعه خود با عنوان فرسودگی مرتبط با مدرسه و راهکارهای مقابله دانش‌آموزان به این نتیجه رسید که این

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت کنندگان: هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی عوامل مهم در ایجاد دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی از سه دیدگاه معلمان، متخصصان، و دانش آموزان بوده است. نوع مطالعه در پژوهش حاضر از نوع زمینه‌یابی است که طی آن دیدگاه‌های معلمان، متخصصان، و دانش آموزان درباره دلزدگی تحصیلی دانش آموزان مقطع متوسطه دوم و تفاوت دیدگاه‌ها بررسی شده است. جامعه آماری پژوهش حاضر شامل تمامی معلمان مقطع متوسطه دوم دولتی دخترانه شهر رشت در سال تحصیلی ۱۳۹۶، تمامی متخصصان روان‌شناسی و تعلیم و تربیت شاغل به کار در مراکز آموزشی و پژوهشی شهرستان رشت، و تمامی دانش آموزان دختر شاغل به تحصیل در مقطع متوسطه دوم دولتی شهرستان رشت در سال تحصیلی ۹۶-۹۵ بود. نمونه مورد مطالعه، شامل ۱۲۰ معلم از دبیرستان‌های دخترانه دولتی شهر رشت، که به صورت در دسترس انتخاب شدند. معلمان انتخاب شده دیران با تجربه و کارآمدی بودند که دروس پایه مانند ریاضی، فیزیک، شیمی، و زیست را تدریس می‌کردند. همچنین تعداد ۶۰ نفر متخصص روان‌شناسی و تعلیم و تربیت که از طریق نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند و تعداد ۱۲۰ نفر از دانش آموزان دختر مقطع متوسطه دوم دخترانه شهر رشت که به شیوه در دسترس از همان مدارسی که نمونه معلمان از آنها انتخاب شده بودند، در صورت داشتن رضایت برای شرکت در پژوهش مورد مطالعه قرار گرفتند. شرایط ورود به پژوهش عبارت بودند از: سن دانش آموز (۱۵ تا ۱۸)، پایه تحصیلی دانش آموز (مقطع متوسطه دوم)، مدرک تحصیلی متخصصان (حداقل کارشناسی ارشد روان‌شناسی و علوم تربیتی)، میزان سابقه و تحصیلات معلمان به بیش از ۵ سال و مدرک تحصیلی حداقل کارشناسی)

ب) ابزار

برای جمع‌آوری داده‌ها در این پژوهش پرسش‌نامه محقق ساخته است. برای ساخت این پرسش‌نامه مراحل زیر استفاده شده است:

- ۱) مطالعه مبانی نظری و پژوهشی، ۲) مصاحبه با متخصصان مربوطه، ۳) مصاحبه با دانش آموزان، ۴) طراحی اولیه پرسش‌نامه و استخراج گویه‌های مربوط، ۵) اجرای مقدماتی پرسش‌نامه و حذف گویه‌های نامربوط، و ۶) اجرای نهایی پرسش‌نامه و تحلیل عاملی.

مشکل با تمام نشانه‌هایی مانند خستگی از خواسته‌های مدرسه، بدبینی نسبت به کار مدرسه، و احساس ناکارآمد بودن در مدرسه دیده می‌شود و نیمی از دانش آموزان حداقل از یکی از سه نشانه رنج می‌بردند و ۱۵ درصد دانش آموزان به عنوان فرسودگی تحصیلی شدید شناسایی شدند. مطالعات آنها دارای ابعاد جدیدی بود که می‌توانست نقش معلمان در پیشگیری و درمان فرسودگی دانش آموزان را تأیید کند اما آنها دریافتند که بیشتر دانش آموزان به جای معلمان، از دوستان و همکلاسی‌های خود برای راهبردهای مقابله‌ای مناسب نام بردند (۱۷). برخی از پژوهشگران در پژوهش‌های خود بین فرسودگی تحصیلی و ابعاد فردی، اجتماعی و آموزشی، روابط معنی‌داری را گزارش کرده‌اند (۱۸-۲۴).

از آنجایی که فرسودگی و دلزدگی تحصیلی از موانع جدی موفقیت دانش آموزان و پیشرفت تحصیلی آنان است و عدم موفقیت دانش آموزان در یادگیری مطالبی که به آنها آموزش داده می‌شود رکود آموزش و پرورش و عقب‌ماندگی جامعه را به همراه خواهد داشت؛ لذا آموزش راهکارهایی به دانش آموزان که منجر به کاهش فرسودگی تحصیلی در آنان شود، بسیار ضروری است. جنبه نوآورانه در این پژوهش می‌تواند از این جهت باشد که پژوهش‌های بسیاری (مانند عوامل محیطی و اجتماعی مؤثر در ترک تحصیل و بازماندگان از تحصیل، بررسی عوامل خانوادگی مؤثر بر افت تحصیلی دانش آموزان، رابطه بین فرسودگی تحصیلی با اشتیاق و عملکرد تحصیلی، و نظایر آن) درباره دلزدگی تحصیلی و اهمیت آن در جامعه و ضررهای فراوانی که از جنبه‌های مالی و نیروی انسانی به بار می‌آورد صورت گرفته است ولی پژوهشی درباره مقایسه دیدگاه‌های مختلف متخصصان و گروه‌های دیگر انجام نشده است. همچنین در کشور ما پژوهشی که روی مسائل و مشکلات تحصیلی دانش آموزان در این حوزه تمرکز کرده باشد، کمتر به چشم می‌خورد. در همین راستا با توجه به اهمیت موضوع فرسودگی تحصیلی و خلأ پژوهشی در کشور ما، هدف از انجام پژوهش حاضر این است که عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی در دانش آموزان دبیرستانی از دیدگاه‌های متفاوتی چون معلمان، متخصصان، و دانش آموزان بررسی شود.

ابزار مورد استفاده در پژوهش، دیدگاه‌های آنها بررسی شد. برای بررسی دیدگاه متخصصان، استادان روان‌شناسی دانشگاه و استادان باتجربه در تعلیم و تربیت و مشاوره، تحصیلی انتخاب شدند و پرسش‌نامه مورد نظر را پاسخ داده‌اند. بعد از ساخت پرسشنامه روایی و اعتبار آن از طریق تحلیل عاملی تأییدی و اکتشافی و ضریب آلفای کرونباخ محاسبه شد. لازم به ذکر است که پرسشنامه بر روی دانش‌آموزان به صورت گروهی اجرا شد. پس از ارائه توضیحات کافی به دانش‌آموزان در خصوص اهداف و چگونگی اجرای طرح و اطمینان بخشی از محرمانه بودن اطلاعات، افرادی که تمایل به شرکت در طرح داشتند رضایت‌نامه کتبی آگاهانه را پر کردند و افرادی که در هر زمانی تمایل به پر کردن پرسشنامه نداشتند می‌توانستند از مطالعه خارج شوند. در پایان برای تحلیل داده‌های جمع‌آوری شده از آزمون فریدمن استفاده شد.

یافته‌ها

در این بخش یافته‌های پژوهش در قالب پاسخ به سؤال‌های پژوهش ارائه می‌شوند. بدین صورت که ابتدا سؤال پژوهشی مطرح می‌شود، سپس آزمون آماری مورد استفاده برای پاسخ به آن معرفی و در نهایت نتایج آن آزمون در قالب جدول و توضیحات ارائه می‌شود.

سؤال اول) اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی در دانش آموزان دبیرستانی از نظر متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان چگونه است؟

برای اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی در دانش‌آموزان دبیرستانی از آزمون فریدمن استفاده شد. در ادامه نتایج این آزمون برای هر عامل به تفکیک متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان گزارش شده است.

۱. مشکلات فردی

در جدول ۱ نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به عامل مشکلات فردی از نظر متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان گزارش شده‌اند.

پرسش‌نامه نهایی تدوین شده دارای ۴۳ گویه بوده است که بر اساس طیف لیکرت از خیلی زیاد تا خیلی کم تنظیم شده است. البته لازم به ذکر است با تحلیل عاملی گویه‌های پرسشنامه به ۳۴ مورد کاهش یافت. جهت تأیید روایی محتوایی پرسش‌نامه از نظر و قضاوت استادان علوم تربیتی و نیز متخصصان روان‌شناس استفاده شده است و پس از تأیید روایی محتوایی، پرسش‌نامه اجرا و تحلیل عاملی انجام شد و عامل‌های فردی، اجتماعی، و آموزشی استخراج شد. پایایی پرسشنامه نیز از طریق آلفای کرونباخ محاسبه شد. ضریب آلفای کل پرسشنامه ۴۳ سؤالی ۰/۹۴ به دست آمد که با حذف ۹ گویه ضریب آلفای کل پرسشنامه به ۰/۹۵ افزایش پیدا کرد. در فرایند تحلیل عاملی اکتشافی، آزمون KMO و آزمون کرویت بارتلت انجام شد. ضریب به دست آمده KMO برابر با ۰/۹۳ بود که بیشتر از حد قابل قبول ۰/۷۰ است. آزمون کرویت بارتلت نیز (۴۲۱۱/۱۲) به دست آمد که در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بود. همچنین بار عاملی گویه‌های ۱۰، ۲۶ و ۳۷ نیز کمتر از ۰/۴۰ بود، بنابراین این گویه‌ها از تحلیل نهایی حذف شدند. همچنین نتایج چرخش عامل‌های پرسشنامه با استفاده از روش پرامین نشان داد که سؤالات ۲۱، ۲۵، ۳۳، ۳۴، ۳۵، ۳۶، ۳۹، ۴۰، ۴۱ و ۴۲ در عامل اول، سؤالات ۱، ۶، ۱۱، ۱۲، ۱۳، ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۱۹، ۲۰، ۲۲ و ۲۴ در عامل دوم، و سؤالات ۲۷، ۲۸، ۲۹، ۳۰ و ۳۱ در عامل سوم بار عاملی معنی‌دار دارند. لازم به ذکر است که تمامی بارهای عاملی گویه‌های باقیمانده بیشتر از ۰/۴۰ بودند که نشانگر معنی‌دار بودن آن‌هاست. همچنین پرسشنامه پژوهش جهت تعیین اعتبار سازه مورد تحلیل عاملی تأییدی قرار گرفت. نتایج نشان داد داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی این پرسشنامه برازش مناسبی دارد و عامل‌ها تأیید شدند.

ج) روش اجرا: برای اجرای پژوهش حاضر پس از کسب مجوز از اداره کل آموزش و پرورش استان گیلان و آموزش و پرورش ناحیه یک رشت و هماهنگی‌های لازم با مدیریت مدارس انتخاب شده، نمونه‌های معلمان به صورت در دسترس و نمونه دانش‌آموزان نیز به صورت در دسترس از همان مدرسی که معلمان انتخاب شده بودند انتخاب شده و به کمک

جدول ۱: نتایج آزمون فریدمن مربوط به گویه‌های عامل مشکلات فردی از نظر متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان

متخصصان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
گویه		
مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی	۶/۷۲	۱
مشکلات پدر و مادر دانش‌آموز با یکدیگر	۵/۹۳	۲
مشکلات هیجانی رفتاری	۵/۸۴	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۷/۶۹	۹	۰/۰۰۱
معلمان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی	۶/۱۵	۱
مشکلات هیجانی رفتاری	۵/۹۲	۲
مشکلات مربوط به کسب هویت	۵/۷۵	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۳/۴۷	۹	۰/۰۰۵
دانش‌آموزان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی	۶/۷۲	۱
مشکلات پدر و مادر دانش‌آموز با یکدیگر	۵/۹۳	۲
مشکلات هیجانی رفتاری	۵/۸۴	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۷/۶۹	۹	۰/۰۰۱

فردی بر دیگر میانگین رتبه‌ها ارجحیت دارد. مشکلات پدر و مادر دانش‌آموز با یکدیگر با میانگین رتبه (۶/۴۱) مهم‌ترین گویه و پس از آن کلاس‌های تقویتی فشرده با میانگین رتبه (۶/۲۷)، و مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی با میانگین رتبه (۶/۰۰) در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

۲. مشکلات اجتماعی

جدول ۲ نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به عامل مشکلات اجتماعی از نظر متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان را نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۱، در رابطه با نظر متخصصان، مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی با میانگین رتبه (۶/۷۲) مهم‌ترین گویه و پس از آن مشکلات پدر و مادر دانش‌آموز با یکدیگر با میانگین رتبه (۵/۹۳)، و مشکلات هیجانی رفتاری با میانگین رتبه (۵/۸۴) در رتبه دوم و سوم قرار دارند. همچنین در رابطه با نظر معلمان، مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی با میانگین رتبه (۶/۱۵) مهم‌ترین گویه و پس از آن مشکلات هیجانی رفتاری با میانگین رتبه (۵/۹۲)، و مشکلات مربوط به کسب هویت با میانگین رتبه (۵/۷۵) در رتبه دوم و سوم قرار دارند. در رابطه با نظر دانش‌آموزان، حداقل یکی از میانگین رتبه‌های گویه‌های عامل مشکلات

جدول ۲: نتایج آزمون فریدمن مربوط به گویه‌های عامل مشکلات اجتماعی از نظر متخصصان، معلمان و دانش‌آموزان

متخصصان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
دشواری صرف نظر کردن از لذت‌ها و تفریحات	۷/۴۳	۱
نداشتن اطلاعات دقیق در مورد رشته‌های دانشگاهی	۷/۲۰	۲
کثرت دانشگاه‌ها و قبولی اکثریت در دانشگاه	۷/۰۲	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۳/۹۰	۱۱	۰/۰۱
معلمان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
نداشتن اطلاعات دقیق در مورد رشته‌های دانشگاهی	۷/۲۰	۱
بی کیفیت بودن سطح دانشگاه‌ها	۷/۱۴	۲
کمال‌گرایی والدین نسبت به دانش‌آموز	۶/۹۳	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۴۴/۳۶	۱۱	۰/۰۰۱
دانش‌آموزان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
کثرت دانشگاه‌ها و قبولی اکثریت در دانشگاه	۷/۴۳	۱
کاربردی نبودن محتوای کتاب‌ها	۷/۲۹	۲
بی کیفیت بودن سطح دانشگاه‌ها	۷/۲۳	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۸۲/۶۱	۱۱	۰/۰۰۱

فریدمن درباره دانش‌آموزان (۸۲/۶۱) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است و نشان می‌دهد که حداقل یکی از میانگین رتبه‌های گویه‌های عامل مشکلات اجتماعی از نظر دانش‌آموزان بر دیگر میانگین رتبه‌ها ارجحیت دارد. کثرت دانشگاه‌ها و قبولی اکثریت در دانشگاه با میانگین رتبه (۷/۴۳) مهم‌ترین گویه و پس از آن کاربردی نبودن محتوای کتاب‌ها با میانگین رتبه (۷/۲۹)، و بی کیفیت بودن سطح دانشگاه‌ها با میانگین رتبه (۷/۲۳) در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

۳. مشکلات آموزشی

جدول ۳ نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی گویه‌های مربوط به عامل مشکلات آموزشی از نظر متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان را نشان می‌دهد.

با توجه به جدول ۲ نتایج آزمون فریدمن درباره متخصصان (۲۳/۹۰) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است. با توجه به جدول، دشواری صرف نظر کردن از لذت‌ها و تفریحات با میانگین رتبه (۷/۴۳) مهم‌ترین گویه و پس از آن نداشتن اطلاعات دقیق در مورد رشته‌های دانشگاهی با میانگین رتبه (۷/۲۰)، و کثرت دانشگاه‌ها و قبولی اکثریت در دانشگاه با میانگین رتبه (۷/۰۲) در رتبه دوم و سوم قرار دارند. نتایج آزمون فریدمن درباره معلمان (۴۴/۳۶) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است و با توجه به جدول، نداشتن اطلاعات دقیق در مورد رشته‌های دانشگاهی با میانگین رتبه (۷/۲۰) مهم‌ترین گویه و پس از آن بی کیفیت بودن سطح دانشگاه‌ها با میانگین رتبه (۷/۱۴)، و کمال‌گرایی والدین نسبت به دانش‌آموز با میانگین رتبه (۶/۹۳) در رتبه دوم و سوم قرار دارند. همچنین نتایج آزمون

جدول ۳: نتایج آزمون فریدمن مربوط به گویه‌های عامل مشکلات آموزشی از نظر متخصصان، معلمان و دانش‌آموزان

متخصصان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
نداشتن دبیران مجرب در مدرسه	۳/۳۹	۱
بی‌انگیزگی دبیران	۳/۰۴	۲
نداشتن مشاور خوب در مدرسه	۲/۹۳	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۸/۹۰	۴	۰/۰۶
معلمان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
به‌روز نبودن دبیران	۳/۲۶	۱
نداشتن دبیران مجرب در مدرسه	۳/۲۰	۲
بی‌انگیزگی دبیران	۳/۰۷	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲۳/۸۱	۴	۰/۰۰۱
دانش‌آموزان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
بی‌انگیزگی دبیران	۳/۱۳	۱
نداشتن دبیران مجرب در مدرسه	۳/۰۳	۲
نداشتن مشاور خوب در مدرسه	۳	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۲/۲۹	۴	۰/۰۶۸

نتایج آزمون فریدمن در رابطه با دانش‌آموزان نیز (۲/۲۹) معنی‌دار نیست و نشان می‌دهد که از نظر دانش‌آموزان تفاوتی بین مشکلات آموزشی وجود ندارد و همه آنها به یک میزان در اولویت قرار دارند.

۴. کل پرسشنامه

جدول ۴ نتایج آزمون فریدمن برای اولویت‌بندی سه عامل اصلی پرسشنامه (مشکلات آموزشی، فردی، و اجتماعی) از نظر متخصصان، معلمان، و دانش‌آموزان را نشان می‌دهد.

با توجه به جدول، نتایج آزمون فریدمن (۸/۹۰) معنی‌دار نیست و نشان می‌دهد که از نظر متخصصان تفاوتی بین مشکلات آموزشی وجود ندارد و همه آنها به یک میزان در اولویت قرار دارند. اما در رابطه با معلمان نتایج آزمون (۲۳/۸۱) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است. با توجه به جدول، به‌روز نبودن دبیران با میانگین رتبه (۳/۲۶) مهم‌ترین گویه و پس از آن نداشتن دبیران مجرب در مدرسه با میانگین رتبه (۳/۲۰)، و بی‌انگیزگی دبیران با میانگین رتبه (۳/۰۷) در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

جدول ۴: نتایج آزمون فریدمن مربوط به سه عامل پرسشنامه از نظر معلمان و دانش‌آموزان

متخصصان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
مشکلات فردی	۲/۱۹	۱
مشکلات آموزشی	۱/۹۳	۲
مشکلات اجتماعی	۱/۸۸	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		

آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳/۴۰	۲	۰/۱۸
معلم/گویه	میانگین رتبه	رتبه
مشکلات آموزشی	۲/۱۷	۱
مشکلات فردی	۲/۰۹	۲
مشکلات اجتماعی	۱/۷۴	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۱۲/۵۸	۲	۰/۰۰۲
دانش آموزان/گویه	میانگین رتبه	رتبه
مشکلات فردی	۲/۲۲	۱
مشکلات آموزشی	۲/۲۰	۲
مشکلات اجتماعی	۱/۵۸	۳
آماره آزمون (آزمون فریدمن)		
آماره خی دو	درجه آزادی	سطح معنی‌داری
۳۱/۵۲	۲	۰/۰۰۱

با توجه به جدول ۴ آماره آزمون فریدمن متخصصان (۳/۴۰) معنی‌دار نیست و نشان می‌دهد که از نظر این افراد این سه عامل به یک اندازه در دلزدگی تحصیلی دانش آموزان مؤثر هستند. آماره آزمون فریدمن معلمان (۱۲/۵۸) در سطح ۰/۰۱ معنی‌دار است و نشان می‌دهد که حداقل یکی از میانگین رتبه‌های سه عامل پرسشنامه از نظر معلمان بر دیگر میانگین رتبه‌ها ارجحیت دارد. مشکلات آموزشی با میانگین رتبه (۲/۱۷) مهم‌ترین عامل و پس از آن مشکلات فردی با میانگین رتبه (۲/۰۹)، و مشکلات اجتماعی با میانگین رتبه (۱/۷۴) در رتبه دوم و سوم قرار دارند. همچنین حداقل یکی از میانگین رتبه‌های سه عامل پرسشنامه از نظر دانش آموزان بر دیگر میانگین رتبه‌ها ارجحیت دارد. مشکلات فردی با میانگین رتبه (۲/۲۲) مهم‌ترین عامل و پس از آن مشکلات آموزشی با میانگین رتبه (۲/۲۰)، و مشکلات اجتماعی با میانگین رتبه (۱/۵۸) در رتبه دوم و سوم قرار دارند.

سوال دوم) آیا بین متخصصان، معلمان و دانش آموزان در مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی (مشکلات فردی، اجتماعی، و آموزشی) تفاوت وجود دارد؟

برای بررسی تفاوت متخصصان، معلمان، و دانش آموزان در مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی (مشکلات فردی، اجتماعی، و آموزشی) از تحلیل

واریانس چندمتغیری یک‌راهه استفاده شد. برای بررسی نرمال بودن توزیع مؤلفه‌های کیفیت زندگی از آزمون کالموگروف-اسمیرنف استفاده شد. آماره Z کالموگروف-اسمیرنف برای تمامی مؤلفه‌های پرسشنامه در تمامی گروه‌ها معنی‌دار نبود، بنابراین توزیع این متغیرها در گروه‌ها نرمال است. همچنین نتایج آزمون لوین برای بررسی همگنی واریانس مؤلفه‌های پرسشنامه در گروه‌ها نشان داد که مؤلفه‌های مشکلات فردی (۰/۲۱)، اجتماعی (۳/۲۶)، و آموزشی (۰/۰۴) معنی‌دار نیست؛ بنابراین واریانس این مؤلفه‌ها در گروه‌ها برابر است. آماره F آزمون ام باکس (۱/۰۹) معنی‌دار نبود؛ بنابراین ماتریس کوواریانس متغیرهای وابسته در گروه‌ها برابر است. آماره مجذور خی بارتلت (۲۷۸/۰۸) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار است، بنابراین بین مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی رابطه خطی معنی‌دار وجود دارد. آماره F تحلیل واریانس چندمتغیری بررسی تفاوت گروه‌های پژوهش در مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی (۴/۱۲) در سطح ۰/۰۰۱ معنی‌دار بود، بنابراین می‌توان گفت که بین این گروه‌ها در مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی تفاوت معنی‌داری وجود دارد. در جدول ۵ نتایج تحلیل واریانس یک‌راهه گزارش شده است.

جدول ۵: نتایج تحلیل واریانس یکراهه تفاوت گروه‌ها در مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی

مؤلفه	SS گروه	SS خطا	MS گروه	MS خطا	F	p	مجذور اتا
مشکلات فردی	۱۷/۷۷	۲۶۷/۹۱	۸/۸۸	۰/۹۰	۹/۸۵	۰/۰۰۱	۰/۰۶
مشکلات اجتماعی	۵	۱۹۶/۳۴	۲/۵۰	۰/۶۶	۳/۷۸	۰/۰۲	۰/۰۲
مشکلات آموزشی	۱۸/۶۹	۳۴۲/۵۷	۹/۳۴	۱/۱۵	۸/۱۰	۰/۰۰۱	۰/۰۵

با توجه به جدول ۵ آماره F برای مؤلفه‌های مشکلات فردی (۹/۸۵)، مشکلات اجتماعی (۳/۷۸)، و مشکلات آموزشی (۸/۱۰) معنی دار است. این یافته‌ها نشانگر آن هستند که بین گروه‌های پژوهش در این مؤلفه‌ها

تفاوت معنی داری وجود دارد. در جدول ۶ نیز نتایج مقایسه زوجی گروه‌ها در این مؤلفه‌ها نشان داده شده است.

جدول ۶: نتایج مقایسه زوجی گروه‌ها در مؤلفه‌های دلزدگی تحصیلی

متغیر	گروه	گروه	تفاوت میانگین	خطای استاندارد	سطح معنی داری
مشکلات فردی	متخصصان	معلمان	-۰/۱۷	۰/۱۵	۰/۲۵
	متخصصان	دانش آموزان	-۰/۵۹	۰/۱۵	۰/۰۰۱
	معلمان	دانش آموزان	-۰/۴۲	۰/۱۲	۰/۰۰۱
	متخصصان	معلمان	-۰/۱۲	۰/۱۲	۰/۳۳
مشکلات اجتماعی	متخصصان	دانش آموزان	-۰/۳۳	۰/۱۲	۰/۰۱
	معلمان	دانش آموزان	۰/۲۰	۰/۱۰	۰/۰۶
	متخصصان	معلمان	-۰/۴۱	۰/۱۷	۰/۰۱
	متخصصان	دانش آموزان	-۰/۶۸	۰/۱۷	۰/۰۰۱
مشکلات آموزشی	معلمان	دانش آموزان	-۰/۲۶	۰/۱۳	۰/۰۶

با توجه به جدول ۶ بین میانگین متخصصان، و معلمان در مشکلات فردی و اجتماعی تفاوت معنی داری وجود ندارد. در مشکلات آموزشی نیز میانگین معلمان به صورت معنی داری بیشتر از میانگین متخصصان است. میانگین دانش آموزان در مشکلات فردی، اجتماعی، و آموزشی به صورت معنی داری بیشتر از میانگین متخصصان است. در مشکلات فردی میانگین دانش آموزان به صورت معنی داری بیشتر از میانگین معلمان است، اما در مشکلات اجتماعی و آموزشی تفاوت معنی داری بین میانگین این دو گروه وجود ندارد.

بحث و نتیجه گیری

هدف از انجام پژوهش حاضر شناسایی عوامل مهم در ایجاد دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی از سه دیدگاه معلمان، متخصصان، و دانش آموزان بوده است. نتایج تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل رتبه‌ای فریدمن نشان داد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی در بعد عوامل فردی، اجتماعی، و آموزشی از

دیدگاه معلمان به ترتیب عبارت بودند از: مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی، نداشتن اطلاعات دقیق در مورد رشته‌های دانشگاهی، و به روز نبودن دبیران. همچنین نتایج تحلیل داده‌ها با استفاده از آزمون تحلیل رتبه‌ای فریدمن نشان داد که مهم‌ترین عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی در بعد عوامل فردی، اجتماعی، و آموزشی از دیدگاه متخصصان به ترتیب عبارت بودند از: مشکلات و ناراحتی‌های جسمانی، دشواری صرف نظر کردن از لذت‌ها و تفریحات، و نداشتن دبیران مجرب در مدرسه. از دیدگاه دانش آموزان، مهم‌ترین عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی دانش آموزان دبیرستانی در بعد عوامل فردی، اجتماعی، و آموزشی عبارت بودند از: مشکلات پدر و مادر دانش آموز با یکدیگر، کثرت دانشگاه‌ها، قبولی اکثریت در دانشگاه، و بی‌انگیزگی دبیران.

یافته‌های حاصل از این بخش از پژوهش با نتایج پژوهش‌های شریف شاد و همکاران (۱۸)، ویرتانی و همکاران (۱۹)، چانگ و

همکاران (۲۰)، سالما-آرو و همکاران (۴)، فریولی و همکاران (۱۶)، لیندون و همکاران (۱۳)، ایوبی و پناهی شهر (۲۱)، و باسک و سالما-آرو (۲۲)، همسو است. مطابق با بعد مشکلات فردی، عظیمی و همکاران (۲۳) به این نتیجه رسیدند که بین ابعاد فرسودگی تحصیلی و عملکرد تحصیلی رابطه منفی وجود و بین انگیزش پیشرفت و عملکرد تحصیلی رابطه مثبت و معنی داری وجود دارد. آبیای (۲۴) در پژوهشی به این نتیجه رسید که بین رفاه ذهنی و نگرش نسبت به آینده رابطه مثبت وجود دارد. هر دو نگرش نسبت به آینده و رفاه ذهنی مطلوب با فرسودگی تحصیلی در دانش آموزان دبیرستانی رابطه منفی داشتند.

در تبیین این بخش از یافته‌ها می‌توان گفت عدم توجه به نیازها و استعدادها، افراد و تفاوت‌های فردی آنان و عدم استفاده از روش‌های مطلوب تدریس و یادگیری، علاقه و انگیزه آنان را برای آموختن از بین می‌برد و این عدم علاقه، بازتاب نامطلوبی بر نتایج کار دارد و میزان افت تحصیلی و فرسودگی تحصیلی را افزایش می‌دهد. برخی از دانش آموزان به خاطر شرایط ویژه‌ای که دارند بیشتر در معرض فرسودگی تحصیلی هستند. برخی از علل افت تحصیلی این دانش آموزان به عوامل بیرونی مثل خانواده، مدرسه، و سیستم آموزشی مربوط می‌شود؛ و برخی از علل، علل فردی هستند مثل انگیزه دانش آموز، برنامه‌ریزی، علایق و استعدادها، و نظایر آن. خانواده و محیط خانوادگی زمینه‌ساز رشد و تکوین کودکان و بالأخص نوجوانان است. دانش آموزانی که دچار خستگی هیجانی هستند، احساس می‌کنند که به صورت هیجانی فرسوده و بی‌مق‌اند؛ بنابراین اگر در دانش آموزی فرسودگی تحصیلی وجود داشته باشد، می‌توان انتظار داشت که خستگی تحصیلی نیز در او بالاست (۲۵).

مهم‌ترین عوامل در شکل‌گیری انگیزش دانش آموزان و موفقیت تحصیلی آنها، خانواده و مدرسه است. مهم‌ترین نقش والدین ایجاد محیطی آرام و مساعد برای مطالعه و انجام تکالیف درسی است. با توجه به نقش مهم والدین در پیشرفت تحصیلی کودکان، نبود هر یک از آنها (هر دو) به دلایل مختلف تأثیر بسیار ناگواری در تحصیل دانش آموز دارد. یکی دیگر از عوامل مؤثر در ظهور و بروز فرسودگی تحصیلی، جو آموزشی است؛ بدین معنا که فعالیت‌های آموزشی و پرورشی محیط آموزشی باید در فضاهای مناسب و بر اساس نیازها و علایق فراگیران

انجام پذیرد تا مربی در تدریس و مربی در یادگیری، احساس رغبت و انگیزه کرده و از فعالیت خود لذت ببرد. با توجه به یافته‌های فوق ساختار محیط‌های آموزشی باید به گونه‌ای طراحی و تدوین شود که دانش آموزان با تمایل بیشتری به علم‌اندوزی بپردازند.

نتایج تحلیل واریانس چندمتغیره نتایج نشان داد که بین میانگین متخصصان و معلمان در مشکلات فردی و اجتماعی تفاوت معنی داری وجود ندارد، اما در مشکلات آموزشی میانگین معلمان به صورت معنی داری بیشتر از میانگین متخصصان بود. میانگین دانش آموزان در مشکلات فردی، اجتماعی، و آموزشی به صورت معنی داری بیشتر از میانگین متخصصان است. در مشکلات فردی میانگین دانش آموزان به صورت معنی داری بیشتر از میانگین معلمان بود، اما در مشکلات اجتماعی و آموزشی تفاوت معنی داری بین میانگین این دو گروه وجود ندارد. پژوهشی مبنی بر مقایسه دیدگاه‌های سه گروه معلمان، متخصصان، و دانش آموزان صورت گرفته است، اما نتایج حاصل از این یافته از پژوهش حاضر به طور ضمنی با پژوهش و یرتان و همکاران (۱۹)، همسو است.

در تبیین یافته‌های حاصل از پاسخ این سؤال پژوهش می‌توان گفت، ورود به مدرسه نقطه آغازی برای حرکت مداوم در مسیر آموزش است. نظام آموزشی موظف است با پرورش سرمایه انسانی غنی در ارتقای سطح فکری و فرهنگی جامعه به طور مؤثر بکوشد و از افت و تضعیف شدن امکانات آموزشی جلوگیری به عمل آورد. مدرسه مکانی برای زندگی روزمره کودکان و نوجوانان و فرصتی برای به دست آوردن توانمندی‌های گوناگون برای رسیدن به آینده‌ای بهتر است. از این رو موفقیت در مدرسه، تأثیری کلیدی در وضعیت حال و آینده افراد دارد؛ بنابراین در توجه به این موضوع مهم باید عوامل تأثیرگذار بر ایجاد دلزدگی تحصیلی، شناسایی شوند تا از این طریق از ایجاد این مشکلات در دانش آموزان پیشگیری به عمل آید. با توجه به این یافته‌ها و با توجه به مطالبی که ذکر شد، توجه به عوامل تأثیرگذار بر ایجاد دلزدگی تحصیلی که یکی از مشکلات مهم بر سر راه پیشرفت تحصیلی دانش آموزان است، می‌تواند به حل مشکلات بعدی و پیشگیری از آنها کمک کند. از آنجا که هر نظام تربیتی به جهت حصول بهترین شرایط و نتایج و رفع کمبودها و موانع در سراسر فرایندهای آموزشی و پرورشی و

برنامه‌ریزی آموزشی از نتایج مطالعه حاضر و دیگر مطالعات مشابه جهت رفع بی‌انگیزگی تحصیلی دانش‌آموزان اقدام کنند و به‌صورت هدفمند مسیریابی صحیح دانش‌آموزان را در زمینه تحصیلی، تسهیل کنند.

تشکر و قدردانی: این پژوهش برگرفته از پایان‌نامه کارشناسی ارشد خانم هیلدا حق‌دوست در رشته روان‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی واحد رشت با کد یا شماره پایان‌نامه ۱۱۷۲۰۷۰۵۹۵۲۰۲۱ است. همچنین مجوز اجرای آن بر روی افراد نمونه از سوی هسته مشاوره اداره آموزش و پرورش شهر رشت در سال تحصیلی ۱۳۹۶ صادر شده است. بدین‌وسیله از مسئولین اداره آموزش و پرورش مخصوصاً کارشناس هسته مشاوره که هماهنگی با مدارس جهت آموزش و پژوهش را انجام دادند و همچنین از کادر اداری و مربیان مدارس و افراد نمونه که در اجرای این طرح به ما کمک کردند، تشکر و قدردانی می‌شود.

تضاد منافع: هیچ‌گونه تضاد منفعی برای نویسندگان این مقاله وجود ندارد.

استفاده بهینه از امکانات باید به نتایج پژوهش‌ها و مطالعات مناسب، اهمیت زیادی دهد؛ لذا انجام پژوهش‌هایی در زمینه بهبود مشکلات آموزشی و همچنین توجه به مسائل و مشکلات مربوط به دانش‌آموزان در محیط‌های آموزشی بسیار ضروری است. لازم به ذکر است که در تعمیم‌دهی نتایج مطالعه حاضر باید به محدودیت‌های روش‌شناختی آن نیز توجه اساسی داشت. از محدودیت‌های این مطالعه می‌توان به مشکلات اجرایی نظیر عدم امکان بهره‌گیری از هر دو جنس در گروه نمونه، منحصر بودن نمونه پژوهش به دانش‌آموزان مقطع متوسطه دوم، و همچنین عدم استفاده از روش نمونه‌گیری تصادفی، اشاره کرد. پیشنهاد می‌شود در صورت امکان در پژوهش‌های بعدی مقایسه بین نظرات دانش‌آموزان هر دو جنس، و انجام پژوهش حاضر روی دیگر مقاطع تحصیلی مورد توجه قرار گیرد. با توجه به نتایج پژوهش حاضر مبنی بر شناسایی عوامل مؤثر بر دلزدگی تحصیلی پیشنهاد می‌شود که دست‌اندرکاران آموزشی در

References

1. Porzoor P, Babaei F, Abbasi M, Pirani Z, Mikaeili A. The effectiveness of mindfulness training with an Islamic approach to disenchantment with school education and student school welfare of students. *Jour of Res in Teach* 2017; 4(5): 1-16. [\[Link\]](#)
2. Wang J, Liu RD, Ding Y, Xu L, Liu Y, Zhen R. Teacher's Autonomy Support and Engagement in Math: Multiple Mediating Roles of Self-efficacy, Intrinsic Value, and Boredom. *Frontiers in psychology* 2017; 8: 1006. [\[Link\]](#)
3. Ghadampour E, Farhadi A, Naghibeiranvand F. The Relationship among academic burnout, academic engagement and performance of students of Lorestan University of medical sciences. *Research in Medical Education*. 2016; 8(2): 60-68.
4. Vogel-Walcutt JJ, Fiorella L, Carper T, Schatz S. The definition, assessment, and mitigation of state boredom within educational settings: A comprehensive review. *Educational Psy Rev* 2012; 24(1): 89-111. [\[Link\]](#)
5. Gerstner S, Bogner FX. How Science Classroom Teaching Styles May Influence Interest Scores of Different Boredom Types. *J Educ Res* 2017; 4(2):335. [\[Link\]](#)
6. Macklem GL. Boredom in the classroom: Addressing student motivation, self-regulation, and engagement in learning. Springer; 2015. [\[Link\]](#)
7. Tuominen-Soini H, Salmela-Aro K. Schoolwork engagement and burnout among Finnish high school students and young adults: Profiles, progressions, and educational outcomes. *Developmental psychology* 2014; 50(3):649. [\[Link\]](#)
8. Kristanto T, Chen WS, Thoo YY. Academic burnout and eating disorder among students in Monash University Malaysia. *Eating behaviors*. 2016; 22: 96-100. [\[Link\]](#)
9. Li Y, Lerner JV, Lerner RM. Personal and ecological assets and academic competence in early adolescence: The mediating role of school engagement. *Journal of youth and adolescence* 2010; 39(7): 801-15. [\[Link\]](#)
10. Wang MT, Degol J. Staying engaged: Knowledge and research needs in student engagement. *Child Development Perspectives* 2014; 8(3): 137-43. [\[Link\]](#)
11. Wang MT, Fredricks JA. The reciprocal links between school engagement, youth problem behaviors, and school dropout during adolescence. *Child development*. 2014; 85(2):722-37. [\[Link\]](#)
12. Wang MT, Chow A, Hofkens T, Salmela-Aro K. The trajectories of student emotional engagement and school burnout with academic and psychological development: Findings from Finnish adolescents. *Learning and Instruction* 2015; 36:57-65. [\[Link\]](#)
13. Lyndon MP, Henning MA, Alyami H, Krishna S, Zeng I, Yu TC, Hill AG. Burnout, quality of life, motivation, and academic achievement among medical students: A person-oriented approach. *Perspectives on medical education* 2017; 6(2):108-14. [\[Link\]](#)
14. Salanova M, Schaufeli W, Martínez I, Bresó E. How obstacles and facilitators predict academic performance: The mediating role of study burnout and engagement. *Anxiety, Stress & Coping* 2010 ;23(1):53-70. [\[Link\]](#)
15. Qinyi T, Jiali Y. An analysis of the reasons on learning burnout of junior high school students from the perspective of cultural capital theory: a case study of Mengzhe Town in Xishuangbanna, China. *Procedia-Social and Behavioral Sciences* 2012; 46:3727-31. [\[Link\]](#)
16. Fiorilli C, De Stasio S, Di Chiacchio C, Pepe A, Salmela-Aro K. School burnout, depressive symptoms and engagement: Their combined effect on student achievement. *Int J Educ Res* 2017; 84:1-2. [\[Link\]](#)
17. Kunos N. School Related Burnout and Students' Coping Strategies. European educational research association, ECER Conference 2017. 08-21. [\[Link\]](#)
18. Sharifshad F, Arsang SH, Kheyrollahi F. The Prevalence of Academic Burnout and Some Related Factors in Qom Medical Students. *Journal of Qom University of Medical Sciences* 2017; 11(2): 77-86. [\[Link\]](#)
19. Virtanen TE, Kiuru N, Lerkkanen MK, Poikkeus AM, Kuorelahti M. Assessment of student engagement among junior high school students and associations with self-esteem, burnout, and academic achievement. *Journal for Educational Research Online/Journal für BildungsforschungOnline* 2016; 8(2):136-57. [\[Link\]](#)
20. Chang E, Lee A, Byeon E, Lee SM. Role of motivation in the relation between perfectionism and academic burnout in Korean students. *Personality and Individual Differences*. 2015; 82:221-6. [\[Link\]](#)
21. Ayooobi M, Panahishahri M. The relationship between teaching style of teachers with academic burnout, academic self-efficacy and academic achievement of elementary school students. *Third World Conference on Psychology and Educational Sciences, Law and Social Sciences at the Beginning of the Third Millennium*, Shiraz 2016. [\[Link\]](#)
22. Bask M, Salmela-Aro K. Burned out to drop out: Exploring the relationship between school burnout

- and school dropout. *European journal of psychology of education* 2013; 28(2):511-28. [\[Link\]](#)
23. Azimi T, Piri M, Zavvar A. Relationship between academic burnout and achievement motivation with academic performance of high school students. *Training and Evaluation* 2014; 27: 87-98. [\[Link\]](#)
24. Aypay A. A Positive Model for Reducing and Preventing School Burnout in High School Students. *Educational Sciences: Theory and Practice* 2017; 17(4):1345-59. [\[Link\]](#)
25. Yaghoobi A, Bakhtiari M. Effect of Resiliency Education on Academic Exhaustion among Female Students. *Research in school and virtual learning* 2016; 4 (13): 7-16.